

mgr Małgorzata Krakowiak
Katedra Historii Wychowania i Pedagogiki
Uniwersytetu Łódzkiego

Problemy alkoholowe młodzieży na początku XX wieku w publicystyce społeczno-kulturalnej i pedagogicznej Królestwa Polskiego.

Spoleczno-ekonomiczne przeobrażenia ziem Królestwa Polskiego na przełomie XIX i XX wieku przyczyniły się do wzrostu patologii społecznych. W dyskursie prasowym wiele pisano o licznych zagrożeniach młodego pokolenia. Jednym z nich, określanym mianem „trucizny społecznej”, były problemy alkoholowe młodzieży. Zagadnienia związane z konsumpcją trunków przez młode pokolenie opisywano w periodykach społeczno-kulturalnych i pedagogicznych Królestwa Polskiego.

Niniejszy artykuł prezentuje główne zagadnienia dotyczące problemów alkoholowych młodzieży prezentowane w prasie w przededniu I wojny światowej. Pedagodzy, działacze społeczno-oświatowi, higieniści prowadzili publicystyczną dyskusję, w której podejmowali tematykę konsumpcji alkoholu przez młodzież, wskazywali na jej społeczne uwarunkowania, eksponowali skalę pijaństwa i zagrożenia wynikające ze spożywania procentowych napojów. Ponadto w prasie opisywano znaczenie nadużywania alkoholu przez rodziców i jego wpływ na potomstwo. W artykułach popularyzowano wiedzę o możliwych działaniach profilaktycznych, publikując, m.in. informacje o towarzystwach antyalkoholowych i prasie abstynenckiej.

Słowa kluczowe: alkoholizm, patologie społeczne, młodzież, czasopiśmiennictwo, prasa społeczno-kulturalna i pedagogiczna Królestwo Polskie.

mgr Małgorzata Krakowiak
Katedra Historii Wychowania i Pedagogiki
Uniwersytetu Łódzkiego

Problemy alkoholowe młodzieży na początku XX wieku w publicystyce społeczno-kulturalnej i pedagogicznej Królestwa Polskiego.

- 1) Królestwo Polskie na przełomie XIX i XX wieku doświadczało intensywnej modernizacji społecznej. Mimo niekorzystnej sytuacji politycznej i kulturowej na ziemiach tych dochodziło do dynamicznych procesów, m.in.: urbanizacji i industrializacji. Zmiany te oddziaływały na społeczeństwo w różnych obszarach życia, ukształtowały na nowo jego hierarchię i wpłynęły na normy obyczajowe. Napływ ludzi do miast spowodował ich dynamiczny rozwój. Osady przemysłowe i miasta z jednej strony przyczyniały się do poprawy bytu i awansu społecznego mieszkańców, z drugiej wpływały na nich demoralizująco.
- 2) Efektem społecznego i ekonomicznego przyspieszenia był wzrost patologii społecznych. Za najważniejsze choroby społeczne początku XX wieku uznano: alkoholizm, prostytutkę, hazard, przemoc, bezdomność, żebractwo i dzieciobójstwo. Zjawiska te budziły niepokój wśród działaczy społecznych, higienistów i publicystów.
- 3) W przededniu I wojny czasopisma były jednym z głównych źródeł informacji oraz wiedzy. Przedstawiano w nich zagadnienia polityczne, społeczne, ekonomiczne, gospodarcze i kulturalne. Czasopisma kształtowały nawyki czytelnicze, poszerzały wiedzę, pomagały w formułowaniu światopoglądu. Te same tytuły prasowe czytywała młodzież i dorośli. Periodyki stanowią ciekawe źródło do badań na historię młodzieży. W niniejszym artykule wykorzystano czasopisma z lat 1905-1914, należą do nich: tygodniki społeczno-kulturalne „Tygodnik Ilustrowany”, „Prawda”, prasa społeczno-naukowa „Biblioteka Warszawska”, tytuły konserwatywne „Rola” i postępowe „Głos”, jak też prasa adresowana do kobiet: „Bluszcz”, „Tygodnik Mód i Powieści”, „Ster”. Analizie poddano także „Czystość”, pismo

które realizowało ruchy odnowicielskie. Materiał uzupełniono prasą fachową i abstynencką („Zdrowie”, „Walka z Alkoholizmem”).

- 4) W przededniu I wojny światowej wzrosło społeczne zainteresowanie młodzieżą. Przypisywano jej szczególną rolę, młode pokolenie miało odbudować Polskę po odzyskaniu niepodległości. Jej aktywny udział w działaniach rewolucyjnych i funkcjonowanie w organizacjach społecznych pozytywnie wpływał na postrzeganie tej grupy. Pojawienie się licznych patologii, których doświadczali także młodzi Polacy, było postrzegane jako zagrożenie i budziło zainteresowanie opinii publicznej. Za jedną ze „społecznych trucizn” uznano spożywanie alkoholu przez młodzież.
- 5) Zagadnienia związane z alkoholowymi problemami młodzieży były różnorodnie prezentowane. Zamieszczano teksty opisujące spożywanie alkoholu przez młodzież jako ważny problem i zagrożenie dla społeczeństwa. Drukowano artykuły prezentujące skalę pijaństwa młodego pokolenia. Publikowano materiały poświęcone rodzinie i alkoholizmowi dorosłych, opisując ich wpływ na potomstwo. Najwięcej tekstów nawiązywało do działalności organizacji abstynenckich i ruchów etycznych. Teksty te miały pełnić funkcję informacyjną i profilaktyczną.
- 6) Zagadnienia dotyczące problemów alkoholowych młodzieży przedstawiano jako poważne zagrożenie dla społeczeństwa. Publikowane statystyki wskazywały na dużą skalę problemu. Spożywanie alkoholu przez młodzież uznawano za powszechny i groźny problem dotyczący obu płci. Wysoki odsetek młodych osób spożywających systematycznie alkohol wpływał na budowanie obrazu polskiej młodzieży jako grupy uzależnionej od napojów procentowych i zagrożonej demoralizacją. W wielu wypowiedziach budowano katastroficzny obraz młodego pokolenia, który nie odpowiadał realnej skali problemu.
- 7) Przytaczając argumenty dotyczące szkodliwości alkoholu odnoszono się do potocznej wiedzy na temat napojów wysokokowych. Periodyki skupiały się na zagadnieniach związanych ze zdrowiem, co miało uświadomić czytelnikom degenerujący wpływ alkoholu na organizm młodych ludzi.
- 8) Spożywanie napojów procentowych uznawano za jedną z głównych przyczyn innych patologii. Najczęściej spożywanie alkoholu łączono z prostytutką. Wskazywano, że nadmierne spożywanie samo w sobie jest patologią, a stan upojenia alkoholowego przyczynia się do podejmowania ryzykownych działań.

- 9) W prasowym dyskursie o alkoholizmie często wspomniano o rodzinach i problemach alkoholowych jej członków. Głównie akcentowano sytuację dzieci i matek. Wielokrotnie podkreślano, że alkoholizm rodziców jest dziedziczony przez potomstwo.
- 10) Prezentowano zadania szkoły i domu rodzinnego w kwestii uświadamiania młodego pokolenia o negatywnych skutkach spożywania alkoholu i działaniach abstynenckich. Prasa kobieca rolę tę przypisywała głównie matkom, natomiast w pismach pedagogicznych, podkreślano w tym zakresie rolę nauczycieli.
- 11) Teksty prasowe miały spełniać funkcję profilaktyczną. Ich celem był opis zagrożeń płynących ze spożywania alkoholu młodzieży oraz zachęcenie czytelników do wstrzeźliwości. W licznych artykułach opisywano działalność towarzystw trzeźwości, prasy abstynenckiej, kółek etycznych, kongresów oraz przykłady działań wpisujące się w ruch wstrzeźliwości.
- 12) Prezentując zagadnienia związane z problemami alkoholowymi młodzieży często odnoszono się do statystyk i działań realizowanych we wszystkich zaborach. W przededniu Wielkiej Wojny młodzież uznawana była za ważną grupę stanowiącą podwalinę niepodległego państwa. Zatem niezależnie od miejsca o zagrożeniach młodzieży rozmawiano „ponad kordonami”.